

DOI: 10.34015/2523-4552.2021.4.14

УДК 342.9

Черкаський Р. А.,

кандидат наук з державного

управління

ORCID: 0000-0003-1206-7774

РІВНІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ

Обґрунтовано, що найбільш доцільно виділяти три ключові рівні запобігання та протидії злочинності органами Державної митної служби України: загальнодержавний, центральний-відомчий та регіональний. Встановлено, що на загальнодержавному рівні діяльності Державної митної служби як суб'єкта протидії та запобігання злочинності відбувається формування державної політики в галузі запобігання та протидії порушенням митних правил та вчиненню злочинів у митній сфері держави, а також практики її реалізації. Акцентовано увагу на тому, що на центральному-відомчому рівні протидії та запобігання злочинності Державної митної служби реалізуються ключові управлінські рішення щодо планування, проведення та забезпечення, у тому числі інформаційного, роботи всієї організаційно-штатної структури служби в аспекті протидії правопорушенням митних правил, а також запобігання та протидії злочинам в митній сфері нашої країни. Наголошено, що регіональний рівень – фактично, «низова» ланка роботи основних реалізаторів державної митної політики та політики в галузі запобігання та протидії порушенням митних правил та злочинам – митниці та митних постів.

Ключові слова: Державна митна служба, протидія та запобігання злочинності, рівні.

В статье, опираясь на анализ научных взглядов ученых и нормы действующего законодательства Украины, выделены и охарактеризованы следующие уровни деятельности Государственной таможенной службы как субъекта противодействия и предотвращения преступности. Установлено, что на общегосударственном уровне деятельности Государственной таможенной службы происходит формирование государственной политики в области предотвращения и противодействия нарушениям таможенных правил и совершению преступлений в таможенной сфере, а также практике ее реализации. Акцентируется внимание на том, что на центральном-ведомственном уровне противодействия и предотвращения преступности реализуются ключевые управленческие решения по планированию, проведению и обеспечению, в том числе информационного, работы всей организационно-штатной структуры службы в аспекте противодействия правонарушению таможенных правил, а также предотвращение и противодействие преступлениям в таможенной сфере нашей страны.

Ключевые слова: Государственная таможенная служба, противодействие и предотвращение преступности, уровни.

Постановка проблеми. Державна митна служба України володіє особливим адміністративно-правовим статусом, який дозволяє виконувати їй низку важливих завдань та функцій у митній сфері взагалі, та у напрямку запобігання та протидії злочинності зокрема. При цьому варто відзначити той факт, що свою роботу дане відомство здійснює на різних рівнях та напрямках, що власне обумовлено специфікою як сфери протидії та запобігання злочинності, так і власне правовим статусом ДМС, як суб'єкта, що здійснює свою діяльність у вказаних напрямках. А тому, важливе теоретичне значення мають наукові дослідження, присвячені встановленню та характеристиці рівнів запобігання та протидії злочинності органами Державної митної служби.

Стан дослідження. Питання протидії та запобігання злочинності неодноразово потрапляли у поле зору різних фахівців, зокрема їм приділяли увагу: Ю. М. Антонян, В. Д. Воднік, Н. Ф. Кузнецова, О. Г. Кулик, О. М. Литвинова, С. Ю. Лукашевич, Н. Ю. Мельничук, М. Г. Тома та багато інших. Утім, як спільний недолік, варто вказати той факт, що вчені занадто мало уваги звертали на проблематику рівнів запобігання та протидії злочинності органами Державної митної служби.

Мета і завдання дослідження. Метою статті є встановити та охарактеризувати рівні запобігання та протидії злочинності органами Державної митної служби. Задля досягнення вказаної мети необхідно вирішити такі завдання: здійснити аналіз норм чинного законодавства, що регулює діяльність Державної митної служби; встановити рівні діяльності даного центрального органу виконавчої вла-

ди у відповідному напрямку.

Наукова новизна дослідження. Наукова новизна статті полягає у тому, що в роботі, спираючись на аналіз норм чинного законодавства, виокремлено та охарактеризовано рівні запобігання та протидії злочинності органами Державної митної служби.

Виклад основного матеріалу. Починаючи наукове дослідження зауважимо, що в роботі органів Державної митної служби, рівні правоохоронного впливу на злочинність пов'язані із структурою зазначеного відомства. В наукових колах зазначена концептуальна думка жодним чином не спростовується та не доводиться науковцями, проте, її вірність можна довести, опираючись на положеннях чинного законодавства України, у тому числі в галузі роботи органів Державної митної служби України.

На вищому або ж загальнодержавному рівні діяльність Держмитслужби щодо запобігання та протидії злочинності координується Міністерством фінансів України (далі – Мінфін), яке координує та спрямовує роботу центрального органу виконавчої влади в сфері митних відносин. Відповідно до Постанови КМУ «Про затвердження положення про Міністерство фінансів України» від 20.09.2014 №375 Мінфін є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Мінфін є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову, бюджетну та боргову політику, державну політику у сфері міжбюджетних відносин та місцевих бюджетів, державну політику у сфері державного пробірничого контролю, бухгалтерського обліку та аудиту, а також забезпечує формування та реалізацію державної політи-

ки у сфері контролю за дотриманням бюджетного законодавства, державного фінансового контролю, державного внутрішнього фінансового контролю, казначейського обслуговування бюджетних коштів, коштів клієнтів відповідно до законодавства, запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, забезпечує формування державної політики у сфері організації та контролю за виготовленням цінних паперів [1].

На перший погляд, діяльність Мінфіну жодним чином не пов'язана із роботою Державної митної служби України щодо запобігання та протидії злочинності на території нашої держави. Проте, такий висновок є неправильним. Перш за все, як представник вищого рівня запобігання та протидії злочинності Мінфін формує митну політику, а також політику в галузі запобігання порушення митного законодавства та митних правил. Тобто, даний центральний орган виконавчої влади будує поле діяльності Державної митної служби, визначає цілі роботи органу, у тому числі з питань запобігання та протидії окремим видам злочинів в галузі митної справи та злочинності в цілому. Окрім того, необхідно відмітити «загальнодержавність» вказаного рівня.

Варто також відмітити вагому нормотворчу діяльність Мінфіну. Так, міністерство видає управлінсько-розпорядчі документи, які передбачають напрями вдосконалення застосовуваних в роботі Держмитслужби механізмів, які спрямовані на боротьбу та профілактику у сфері порушень митного законодавства і правил. Наприклад, варто відмітити Накази Мінфіна від 09.06.2020 № 281 «Про за-

твердження Порядку застосування заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності та взаємодії митних органів з правовласниками, декларантами та іншими заінтересованими особами та Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України», а також від 09.06.2020 № 282 «Про внесення змін до Порядку реєстрації у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону» [2].

Наступний рівень, можна визначити, як «центральный-відомчий», адже основний масив передбачених ним заходів щодо запобігання та протидії злочинності органами Держмитслужби здійснюється на рівні голови відомства та центрального апарату. Варто відмітити, що за своїми обсягами даний рівень розповсюджує свій вплив на всю структуру Державної митної служби. Ключовим суб'єктом в межах даного рівня виступає Голова Держмитслужби, який: забезпечує виконання Держмитслужбою наказів Мінфіну та доручень Міністра фінансів з питань, що належать до компетенції Держмитслужби; забезпечує взаємодію Держмитслужби із структурними підрозділами Мінфіну, визначеними Міністром фінансів відповідальними за взаємодію з Держмитслужбою; звітує перед Міністром фінансів про виконання планів роботи Держмитслужби та покладених на неї завдань, про усунення порушень і недоліків, виявлених під час проведення перевірок діяльності Держмитслужби та її територіальних органів, а також про притягнення до відповідальності посадових осіб і працівників, винних у допущених порушеннях; підписує міжнародні договори України відповідно до наданих повноважень і таке інше [3].

Отже, Голова державної митної служби України забезпечує діяльність

органу та всіх без виключення віднесених до його структури підрозділів, у тому числі територіальних митниць із запобігання та протидії злочинності та реалізації митної політики в цілому. Зазначена діяльність здійснюється керівником особисто, наприклад, шляхом підписання розпорядчих документів, а також через систему підрозділів що складають центральний апарат Держмитслужби. На даному рівні організовується не тільки зовнішня робота відомства пов'язана з безпосереднім виконанням завдань і функцій щодо запобігання та протидії злочинності, але й внутрішньо-організаційна, яка дозволяє «тримати в тонусі» всю службу та її особовий склад (виражена в роботі Управління внутрішньої безпеки).

Згідно із Наказом Держмитслужби «Про затвердження Положення про Департамент боротьби з контрабандою та митними правопорушеннями» від 07.04.2011 №289 даний підрозділ апарату відомства: розробляє, організовує та здійснює самостійно або у взаємодії з правоохоронними органами України, іншими митними органами скоординовані заходи й спеціальні операції з виявлення і припинення контрабанди та порушень митних правил, у тому числі, поза пунктами пропуску на державному кордоні України, у межах контрольованого прикордонного району та прикордонної смуги, а також із запобігання незаконному переміщенню товарів, транспортних засобів через митний кордон України й затримання осіб, причетних до такого переміщення; організовує проведення заходів з попередження незаконного переміщення через митний кордон України культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї та боєприпасів, спеціальних технічних засо-

бів негласного отримання інформації, наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, фальсифікованих лікарських засобів; проводить самостійно або у взаємодії з правоохоронними органами України оперативні заходи щодо виявлення, попередження та припинення контрабанди й порушень митних правил, у тому числі шляхом переоглядів товарів і транспортних засобів, після завершення митного контролю або митного оформлення і таке інше [4].

В межах цього ж рівня варто відмітити діяльність такого структурного підрозділу апарату Держмитслужби, як Управління внутрішньої безпеки. Відповідно до Наказу Держмитслужби України «Про затвердження Положення про Управління внутрішньої безпеки Державної митної служби України та реорганізацію підрозділів власної безпеки митної служби України» від 03.04.2009 №301 останній: 1) ініціює та разом з іншими підрозділами митної служби безпосередньо розробляє проекти нормативно-правових актів з питань запобігання учиненню працівниками митної служби правопорушень, пов'язаних із здійсненням службової діяльності; 2) бере участь у формуванні проектів і реалізації цільових програм з питань запобігання учиненню працівниками митної служби правопорушень, пов'язаних із здійсненням службової діяльності, поточному та перспективному плануванню діяльності Держмитслужби в межах компетенції Управління; 3) ініціює та проводить роботу щодо профілактики правопорушень, пов'язаних із здійсненням службової діяльності працівниками митної служби, у тому числі разом з іншими підрозділами митної служби; 4) організує, координує та контролює діяльність підрозділів внутрішньої безпеки митної служби, здійснює її методичне забезпечення; 5) у встановле-

ному порядку оцінює ефективність та якість роботи підрозділів внутрішньої безпеки митної служби на основі розробленої системи критеріїв оцінки; тощо [5].

Окрім того, саме на даному, центрально-відомчому рівні відбувається організація інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності Держмитслужби та підпорядкованих територіальних митних органів, зокрема, у частині здійснення митного контролю. Відповідно до статей 33 та 33-1 МК необхідні для здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення документи (крім документів, що містять таємну інформацію), подання яких митним органам передбачено МК та іншими законами України, надаються митним органам іншими державними органами, установами та організаціями, уповноваженими на здійснення дозвільних або контрольних функцій щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, з використанням механізму «єдиного вікна» у формі електронних документів, засвідчених електронним цифровим підписом. Цей же механізм використовується для забезпечення взаємодії між суб'єктами митного контролю, їх представниками, іншими заінтересованими особами та митними органами, іншими державними органами, установами та організаціями, уповноваженими на здійснення дозвільних або контрольних функцій щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України. Для здійснення подібної взаємодії використовується єдиний державний інформаційний веб-портал «Єдине вікно для міжнародної торгівлі», що входить до складу інформаційно-

телекомунікаційної системи митних органів. Адміністратором та держателем єдиного державного інформаційного веб-порталу «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» є центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну митну політику [6].

Останній «регіональний» рівень запобігання та протидії злочинності органами Державної митної служби представлено територіальними митними органами, котрі володіють власним спеціальним набором повноважень та прав. На прикладі Положення про Одеську митницю, затвердженого Наказом Держмитслужби від 29.10.2020 №489 відмітимо, що остання відповідно до покладених на службу завдань та функцій: 1) узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до компетенції Митниці, готує та вносить на розгляд Голови Держмитслужби пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів; 2) забезпечує та здійснює контроль за дотриманням вимог законодавства з питань митної справи; 3) забезпечує та здійснює контроль за застосуванням митних режимів, цільовим використанням товарів, помещених у відповідний митний режим; 4) вживає заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України; 5) здійснює державний експортний контроль в межах повноважень, визначених законом; тощо [7].

Реалізація покладених на митниці повноважень, як представників регіонального рівня запобігання та протидії злочинності визначає наявність в них додаткового переліку спеціальних прав. Так, на прикладі Івано-Франківської митниці та регламентуючих її діяльність документів відмітимо, що даний територіальний орган користується правом: 1) залучати у

випадках, визначених законодавством, фахівців, експертів, спеціалістів центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій (за погодженням з їх керівниками), вчених, представників інститутів громадянського суспільства (за згодою) до розгляду питань, що належать до компетенції Митниці; 2) одержувати безоплатно в установленому порядку від державних органів та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності та їх посадових осіб інформацію, документи і матеріали, що стосуються законодавства з питань митної справи; 3) проводити, у встановленому законом порядку, у тому числі у взаємодії з іноземними органами оперативно-розшукові заходи, зокрема контрольовані поставки наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, а також заходи з переміщення товарів під негласним контролем; 4) брати участь у перевітках та інших заходах, що здійснюються державними органами; 5) проводити адміністративне затримання осіб, які вчинили порушення митних правил, у визначеному законом порядку; 6) здійснювати провадження у справах про порушення митних правил; у випадках, передбачених законом, розглядати справи про порушення митних правил; тощо [8].

Висновки. Тож, проведене наукове дослідження дає можливість вказати, що запобігання та протидія злочинності органами Державної митної служби України є ієрархічно побудованим сектором роботи відомства, який включає в себе три основні рівні, а саме:

1) загальнодержавний рівень – сектор діяльності не Держмитслужби та підпорядкованих їй органів та підрозділів безпосередньо, а координуючого їх діяльність Міністерства фінансів України. На даному рівні відбувається формування державної політики в галузі запобігання та протидії порушенням митних правил та вчиненню злочинів у митній сфері держави, а також практики її реалізації. Окрім того, Мінфін забезпечує координацію роботи митниці не тільки згідно із її нормативно-визначними функціями та завданнями, але й економіко-фінансових інтересів України;

2) центральний-відомчий – сфера відання керівництва Державної митної служби України та відповідних підрозділів центрального апарату служби. В межах даного рівня реалізуються ключові управлінські рішення щодо планування, проведення та забезпечення, у тому числі інформаційного, роботи всієї організаційно-штатної структури служби в аспекті протидії правопорушенням митних правил, а також запобігання та протидії злочинам в митній сфері нашої країни;

3) «регіональний» рівень – фактично, «низова» ланка роботи основних реалізаторів державної митної політики та політики в галузі запобігання та протидії порушенням митних правил та злочинам – митниць та митних постів. На зазначеному рівні відбувається практичне використання всіх запланованих та визначених на вищих рівнях заходів, спрямованих на протидію та запобігання злочинності в митній сфері, процес чого суміщається з іншими основними секторами роботи митниць.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України: постанова, положення від 20.08.2014 №375 // Офіційний вісник України. 2014. №69. ст.70.
2. Сприяння захисту прав інтелектуальної власності: стаття // Офіційний веб-портал Міністерства фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/promoting_the_protection_of_intellectual_property_rights-474.
3. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України: постанова від 06.03.2019 №227 // Офіційний вісник України 2019 №26. ст.900.
4. Про затвердження Положення про Департамент боротьби з контрабандою та митними правопорушеннями: наказ від 07.04.2011 №289 // Митна газета. 2011. №9. ст.12.
5. Про затвердження Положення про Управління внутрішньої безпеки Державної митної служби України та реорганізацію підрозділів власної безпеки митної служби України: наказ, положення від 03.04.2009 №301 // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/card/v0301342-09>.
6. Митний кодекс України: закон, кодекс від 13.03.2012 №4495-VI // Відомості Верховної Ради України. 2012. №44-45. ст.552.
7. Положення про Одеську митницю: наказ від 29.10.2020 №489 // Офіційний веб-портал Державної митної служби України. URL: <https://customs.gov.ua/documents/pro-zatverdzhennia-polozhen-pro-teritorialni-organi-derzhmitsluzhbi-237>.
8. Положення про Івано-Франківську митницю: наказ від 29.10.2020 №489 // Офіційний веб-портал Державної митної служби України. URL: <https://customs.gov.ua/documents/pro-zatverdzhennia-polozhen-pro-teritorialni-organi-derzhmitsluzhbi-237>.

R. Cherkasskyi, *Candidate of Sciences in Public Administration*
ORCID: 0000-0003-1206-7774

NIVEAUX DE PRÉVENTION ET DE LUTTE CONTRE LA CRIMINALITÉ PAR LES ORGANISMES NATIONAUX DES SERVICES DES DOUANES

It is substantiated that it is most expedient to distinguish three key levels of crime prevention and counteraction by the bodies of the State Customs Service of Ukraine: national, central-departmental and regional.

It is established that at the national level of the State Customs Service as a subject of combating and preventing crime is the formation of state policy in the field of preventing and combating violations of customs rules and crimes in the customs sphere of the state, as well as its implementation. In addition, the Ministry of Finance coordinates the work of customs not only in accordance with its regulatory functions and tasks, but also in accordance with the economic and financial interests of Ukraine;

Emphasis is placed on the fact that at the central departmental level of combating and preventing crime of the State Customs Service key management deci-

sions are implemented to plan, conduct and ensure, including information, the work of the entire organizational and staff structure of the service in combating customs offenses. prevention and counteraction to crimes in the customs sphere of our country

It is emphasized that the regional level is, in fact, the "grassroots" level of work of the main implementers of the state customs policy and policy in the field of prevention and counteraction to violations of customs rules and crimes - customs and customs posts. At this level there is a practical use of all planned and defined at the highest levels of measures aimed at combating and preventing crime in the customs sphere, the process of which is combined with other major sectors of customs.

Keywords: *State Customs Service, counteraction and prevention of crime, levels.*